

NOTÍCIES SOBRE DOS RETAULES DEL ROSER DE L'ESGLÉSIA DE TAVERTET, DE 1636 I 1787

L'any 1595 i seguint la difusió de la devoció a la Mare de Déu del Roser, es va fundar a la parròquia de Tavertet, a l'altar ja existent de Santa Maria,¹ una confraria dedicada a aquesta Mare de Déu. No parlarem aquí de la fundació d'aquesta confraria perquè aquest tema ja va ser tractat per un altre article d'Els Cingles de fa alguns anys,² sinó que tractarem de donar algunes notícies sobre el desaparegut retaule que es féu per a aquesta confraria.

A partir de la seva fundació, la confraria és esmentada en algunes de les visites pastorals que, com manaven els canons, feia periòdicament el bisbe de Vic a les seves parròquies ja fos personalment o per mitjà d'algun delegat. Així, en la visita feta a Tavertet el 15 de setembre de 1599, el visitador fa constar que *visità lo altar de Nostra Senyora del Roser y la confraria del Roser en aquell instituïda*, i ho trobà tot bé.³ Les visites següents no n'esmenten cap particularitat fins el 1612, en què el visitador fa constar que va visitar aquest altar (*visitavit altare Beatae Mariae sub vocabulo Rosarii*), i mana als paborde de la confraria, que són Cristòfol i Jaume Montells, "*fassen fer un pany y clau a la caixa del Roser, además de las que y són, la qual donaran al rector de dita iglésia, y compraran un llibre blanch en lo qual assentaran les entrades de charitats y eixides de dita caixa, çots pena de 3 lliures pagadores de propis béns, y en subsidi de excommunicació major*".⁴ Sembla ser, per tant, que el visitador no veu massa clara l'administració dels paborde, i estableix que s'afegeixi un pany a la caixa perquè calgui la presència tant dels paborde com del rector per a obrir-la, i que portin llibres de comptes.

La visita de 1613 també fa constar que es visità l'altar del Roser, sense més incidència⁵, però la visita de 1615 torna a fer èmfasi en aspectes econòmics: *Item ha provehit que los procuradors paborde o administradors de la confraria de Nostra Senyora del Roser fundada en dita Iglésia los quals han tinguda la administració de dita confraria lo any passat dins lo termini*

de sis dias a pena de excommunicatió y de tres lliuras tingan de donar compte y rahó de la administratió an tinguda en dita iglésia de la dita confraria als procuradors o paborde de dita confraria los quals tenen la administratió de ella lo any present, y tots los demás qui deuen a la dita confraria y bací de ella per tot lo mes de setembre corrent tingan de pagar lo que deuen a dita confraria, sots la dita pena, lo qual termini passat si no hauran cumplert a la obligatió tenen sian publicats per excommunicats fins a que aian pagat lo que deuen.⁶

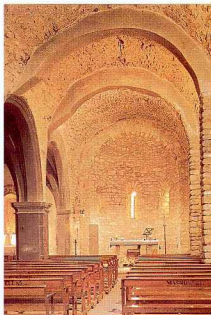
Es fa referència de forma explícita a l'altar i la confraria en les visites de 1618 i 1620⁷, i en les següents no s'esmenta... fins la visita de novembre de 1636. En aquest moment s'esmenten ja separats l'altar de Santa Maria on hi ha fundat el benefici de Santa Maria, i l'altar de Santa Maria del Roser⁸, quan en les visites de 1618 i 1620 les dues fundacions consten en el mateix altar. A partir d'aquesta visita no n'hi ha cap altra fins 30 anys més tard. Tanmateix és just en aquest punt on podem abordar el tema del retaule d'aquest altar del Roser. Efectivament, la separació dels dos altars de Santa Maria hagué de respondre a una puixança de la confraria del Roser fundada el 1595, i d'acord amb aquesta puixança i per a consolidar la creació d'un nou altar és normal que els confreres del Roser es plantegessin la construcció d'un retaule per al seu altar. En la visita de novembre de 1636 a l'altar s'hi troba "*tres tovalles, frontal de godamassil, ara portàtil y no-y ha cobrialtar*". El visitador mana als paborde i administradors de la confraria "*que dins dos mesos pròxims compren un cobrialtar de cuïro per dit altar del roser*". No es parla enlloc de cap retaule, ni a les visites del 1618 o 1620 ni a la de novembre de 1636 (i tampoc, és clar, a les visites de dates intermèdies en què ni es parla de l'altar ni de la confraria), i tanmateix, en el moment de fer aquesta darrera visita els confreres ja havien contractat la construcció d'un retaule.

Efectivament, el 22 de febrer de 1636, a Vic i davant del notari Jaume Solermoner, el rector de Tavertet, Pere Sala, i els paborbes de la confraria del Roser, que eren Joan Monteis i Joan Solroca estableixen pactes amb Francesc Rovira, escultor ciutadà de Vic, *sobre lo fer y fabricar lo retaule novament fahedor per la capella de Nostra Senyora del Roser novament construyda en la isglésia parrochial de Sant Christòfol de Tavertet*. Així, no només s'havia fet un altar nou sinó que s'havia ubicat en una capella nova construïda *ad hoc* dins l'església parroquial.

En el contracte s'estableix que l'escultor ha de fer el retaule *de bona fusta de alba y tell*. Ha de tenir tres pasteres (fornícules o cavitats deixades per a posar-hi imatges), on hi ha d'haver tres escultures: a la del mig la Mare de Déu del Roser, i als costats sant Domènec i sant Tomàs d'Aquino (els dominics varen ser els principals promotors de la devoció al Sant Rosari). També cal que hi hagi deu columnes i quinze taulons (taules o plaques de fusta) en els quals es puguin pintar els quinze misteris del rosari, i a més hi ha d'haver les columnes i cornises necessàries *conforme lo art demana*. Tot s'ha de fer segons la traça que el mateix Rovira els ha presentat i que serà signada pel rector i pel mateix escultor, només afegint al capdamunt un taulonet.

El retaule ha d'estar fet i posat per la propera festa de sant Joan (del mateix 1636, per tant). Les despeses van a càrrec de l'escultor, excepte el transport de Vic a Tavertet que va a càrrec del rector i paborbes. Per tot plegat acorden pagar a l'escultor 60 lliures: deu en fer el contracte, 30 en ser posat el retaule, i la resta el 15 d'agost. L'escultor, per la seva part, accepta els tractes i es compromet a complir-los i a refer el que convingui si un cop posat, i a criteri de dos persones expertes, el retaule sembla no ser prou ben fet.

No és ben segur que els terminis establerts en els pactes es complissin, però el que sí és segur és que el retaule es va fer i es va instal·lar. Així ho reflecteix una nota al marge del propi document de contracte, en què el 24 de gener de 1637, el rector de Tavertet i l'escultor Francesc Rovira manen cancel·lar els pactes, reconeixent el rector que

Interior de l'església de Sant Cristòfol de Tavertet

té el retaule i reconeixent l'escultor que ha rebut els diners.

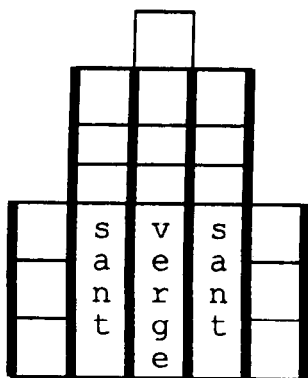
A la vista dels termes del contracte, però, queda el dubte de com quedà realment el retaule. Queda clar que l'escultor havia de fer el retaule i les escultures, però probablement degué deixar-lo sense pintar. Així sembla entendre's del document, que diu que ha de fer *quinse teulons acomodats en lo dit retaula en los quals puguén estar pintats los quinze misteris*, és a dir, ha de fer les quinze taules perquè s'hi puguin pintar els misteris, però no els hi devia pintar ell, que de fet era escultor i no pas pintor. Encara, semblaria que tampoc no anava inclòs en els pactes daurar el retaule. Aquesta tasca la portaven a terme professionals o artistes especialitzats, els dauradors.

Només la troballa de més documents relacionats amb aquest retaule i especialment dels possibles contractes de daurar-lo o de pintar-lo confirmaria clarament si realment Francesc Rovira es va limitar a fer l'obra de fusta: la carcassa del retaule amb les seves columnes i ornaments, les tres escultures i les taules per a ser pintades.

Tot i que la breu descripció no dóna massa detalls sobre les formes per tal com es remet a la traça, es pot suposar que es

tractaria d'un retaule d'aire encara renaixentista, probablement de dos pisos. De les deu columnes, possiblement estriades, probablement sis serien a la part baixa, deixant cinc franges. En les tres centrals hi hauria les tres figures i a les dues laterals hi hauria les taules per a pintar-hi alguns dels quinze misteris. Al pis de dalt, les quatre columnes restants deixarien tres espais on es pintarien la resta de misteris. Al capdamunt hi hauria una taula addicional que, com hem vist, s'hauria afegit al disseny inicial de la traça.

No tenim prou elements per saber com estaven disposats els quinze misteris del rosari, si eren tots emmarcats per les columnes i homogèniament distribuïts o si n'hi havia alguns als laterals com serà freqüent al barroc. Tampoc no sabem si aquests misteris eren representats pictòricament en escenes rodones, com també es veu al barroc, o encara seguint les línies rectilínies marcades per les columnes. Tanmateix, fent una proposta genèrica i tenint en compte totes aquestes reserves, una reconstrucció esquemàtica del retaule podria ser la següent:

va ser l'escultor Antoni Real i Vernis, que el 6 de maig i el 3 de juliol de 1787 cobra 130 i 50 lliures respectivament del total de 300 lliures del preu acordat pel retaule, i el 1794 rep el darrer pagament de 118 lliures i 10 sous pels treballs d'aquest retaule.⁹ Aquest nou retaule, del qual no tenim fins ara notícia del contracte, seria ja d'aire barroc tardà amb elements neoclàssics, i amb tota seguretat seria el que perdurà fins el 1936 en què fou destruït junt amb els altres retaules de l'església de Tavertet. Segons informació proporcionada per Jordi Sanglas, de Tavertet, el retaule que hi havia a l'altar del

Sigui com sigui, aquest retaule no va durar més d'un segle i mig. Efectivament, entorn al 1787 es va fer un nou retaule del Roser per a l'església de Tavertet. L'autor d'aquest nou retaule

Roser de l'església de Tavertet el 1936 estava presidit només per la imatge central de la Mare de Déu del Roser amb el Nen. Al voltant d'aquesta imatge hi havia les representacions pictòriques dels quinze misteris del rosari i tot el conjunt estaria completat amb algunes columnes i figures d'àngels. Tot el retaule estava ricament daurat fins al punt que era més apreciat i es considerava més valuós aquest retaule del Roser que el retaule major dedicat a sant Cristòfol.

Presentem per acabar el text íntegre del contracte fet el 1636 per a la construcció del retaule del Roser de Tavertet:

Arxiu de la Cúria Fumada de Vic, vol. 2246 (Jaume Solermoner, 1636) 22 de febrer de 1636

Die XXII mensis februarii anno MDCXXXVI

En nom de nostre Senyor Déu Jhesuchrist sia.

De y sobre lo fer y fabricar lo retaula novament fahedor per la capella de Nostre Senyora del Roser novament construyda en la Isglésia parochial de Sant Christòfol de Tavertet, bisbat de Vich, per y entre lo reverent Pere Sala, prevera y rector de dita parochial isglésia de Sant Christòfol de Tavertet y los honorables Joan Monteys y Joan Solrocha pagesos de dita paròchia y lo present any pabordes de la confraria de dita Nostra Senyora del Roser de una part, y lo honorable Francesch Rovira scultor ciutedà de Vich de part altra, és estada feta, fermada y jurada la concòrdia, pactes y avinensa següents:

Primerament los dits reverent rector y pabordres respective donen a fer al dit mestre Francesch Rovira, scultor ciutedà de Vich, lo dit Retaula de nostre senyora del Roser, lo qual haja de fer bé y degudament de bona fusta de alba y tell conforme pertanya a bon escultor y lo art requereix, lo qual retaula haja de tenir tres pasteras, y en ellas fer de bulto tres figures, ço és en la del mig de Nostra Senyora del Roser y la dels costats en la una Sant Domingo y en la altra Sant Thomàs de Aquino y deu columnes y quinze teulons acomodats en lo dit retaula en los quals puguen estar pintats los quinze misteris y en lo dit retaula fer las columnas y cornises necessàries y conforme lo art demana y en tot

y en lo dit retaula fer las columnas y cornises necessàries y conforme lo art demana y en tot fet a la trassa que de present lo dit mossèn Rovira amostra, la qual estarà sotascrita de mà propria del dit senyor rector y del dit mossèn Rovira, afegint a la dita trassa al més alt un taulonet. Lo qual retaula lo dit mossèn Rovira haja de tenir fet y posat de assí al die o festa de Sant Joan del mes de juny primer vinent a sos gastos y despeses, de tal manera que los dits rector y pabordres no hajan de fer altre cosa sinó és aportar-lo, fet que sie, des de Vich a la dita isglésia de Tavertet, lo càrrech del qual port tocarà als dits rector y pabordres, y per la fàbrica, mans y fusta del dit retaula li prometen los dits rector y pabordres donar y pagar al dit mossèn Rovira sexanta lliures barceloneses, pagadores ço és deu lliures de comptans y trenta lliures barceloneses en ser posat lo dit retaula y les restants en lo die o festa de Nostre Senyora de Agost primer vinent.

E lo dit mossèn Francesch Rovira, assí present, accepta la dita obra y fàbrica del dit retaula y convé y en bona fe promet als dits senyors rector y pabordres que ell farà y fabricarà lo dit retaula en lo modo y forma sobredits y de assí al die o festa de Sant Joan del mes de juny primer vinent, conforme la trassa que de present té amostrada, de bona fusta de alba y tey com dalt se conté y altrament lo promet fer ab tota la perfectió que tocarà al art y la obra requerirà, donant facultat y llicència que posat lo dit retaula, si'ls aparexera que no està ab la perfectió convenient, lo puguen fer judicar per dos mestres y persones expertes per quiscuna de les parts en dit cars nomenadores y elegidores, y promet estar al que¹⁰ per dites persones expertas serà judicat.

Et ideo dictae partes laudantes etc. promiserunt pars parti predicta adinvicem attendere et complere sine dilatione etc., cum salario procuratoris intus Vicem quinque solidorum, extra vero X solidorum pro die, ultra quod promitet etc. pars parti etc. adinvicem etc. restituere missiones etc. super quibus etc. credatur etc. Et pro predictus etc. obligarunt pars parti etc. adinvicem etc. et vicissim omnia bona eorum respective etc. et dictae confratriae etc. mobilia etc., reninciando omni iuri etc. Et ut predicta etc., Jurarunt etc., Actum etc.

Testes firmarum omnium decepta firma dicti Joannis Munteys sunt Franciscus Cotracasas, agricola civis Vici et Petrus Paulus Novellas agricultor parroquiae de Tavertet.

Nota al marge:

Die 24 januarii MDCXXXVII dicti domini Petrus Sala presbiter rector ecclesia Sancti Christophori de Tavertet ex una et Franciscus Rovira scultor civis Vici ex altera partibus man<darunt> can<celari> huiusmodi instrumentum concordiae confitens dictus rector habere dictum retabulum et dictus Rovira recepisse dictum pretium suae omnimode voluntati etc. ita quod etc. Testes sunt Franciscus Cotrecasas, agricola et Paulus Corriol clericus Vicensis.

Rafel Ginebra i Molins

Notes

- Arxiu Episcopal de Vic (des d'ara AEV) 1213/2, f. 45 (20 agost 1618): *Item visitavi altare beate Marie Item in dicto altari est erecta et fundata confraternitas Sanctíssimi Rosarii virginis Marie*. En aquest altar ja hi havia anteriorment un benefici de Santa Maria.
- Cristina Soy i Aumatell, *Devoció popular a Tavertet: les confraries*, dins "Els Cingles", núm. 26 (març 1991), p. 8-11.
- AEV 1210/5, f. 172v (28 setembre 1599).
- AEV 1211/9, f. 9v (29 juliol 1612).
- AEV 1211/10, f. 77v (14 juliol 1613).
- AEV 1213/1, f. 21 (5 setembre 1615).
- AEV 1213/2, f. 45 (20 agost 1618), i AEV 1213/3, f. 82 (10 setembre 1620).
- AEV 1218/2, f. 243v (17 novembre 1636). **Altare Beatae Mariae de Rosario**: *Visitavit etiam supradictum altare sub dicta invocacione, quod invenit bene tres tovalles, frontal de godamassil, ara portatil y noy ha cobrialtar. Provisió: Ha provehit y manat als pabordres o administradors de la confraria de nostra senyora del Roser que dins dos mesos pròxims compren un cobrialtar de couro per dit altar del roser en pena de 20 sous per quiscun dels de sos béns propis pagadors. En dit altar està fundada la confraria de Nostra Senyora del Roser que sta ben administrada, es celebren los quatre aniversaris mana la institució de dita confraria. Altare beate Mariae*: *Visitavit deinde supradictum altare sub invoaccione Beatae Mariae quod invenit bene tres tovalles, frontal de godomassil ara portatil y cobrialtar de couro. Benefici: en dit altar està fundat un benefici sots invocació de nostra senyora en dit altar fundat.*
- Arxiu Parroquial de Tavertet, P/I-2, f. 67, f. 92v i f. 70v. Agraïm a la senyora Elisenda Asturiol la notícia sobre aquests tres pagaments a Antoni Real pel retaule del Roser de Tavertet. Fem notar que la suma dels tres pagaments no es correspon amb el total de 300 lliures sinó amb 298 lliures i mitja.
- Segueix *Et ideo dicte partes* ratllat.